



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

### Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Dicesimu[m]primu[m] de erubescen[tia] christum sequendi [e]t remedijs.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-31252**







ea coinquinat horem. de corde enim  
exerunt cogitationes male. homicidia.  
adulteria. fornicationes. furta. falsa te-  
stimonia. blasphemie. hec sunt que coin-  
quinant horem. Ps. Corrupti sunt et  
abominabiles facti sunt scilicet iniqui.  
Dicunt facti vel sciendo. quia plura fecerunt  
que erubescere debent et nesciunt an de  
facto luere coram deo habeant. plura  
etiam sunt que perpetrare possemus turpia.  
**E** Morandum scilicet secundum Thome. ubi patet.  
et per Bernardum. et Augustinum. Erubescit quod verecundia con-  
suetudo non sit virtus eo quod virtus dicitur per  
rationem habitam. perfectus autem vir non timet  
aliquid vel futurum arduum possibile vel dif-  
ficulter vitabile. sed propter habitum facile  
vitabile turpe. tamen verecundia est bonum  
quod et laudabilis passio. et hinc patet  
etiam acquiri potest. Laudabilis. inquam quanta  
plurimum ratione. Primo quia frenum est sensualitatis  
quod dum dicitur habet a multis malis pre-  
servat actibus et spes est de eius corre-  
ptione. Unde quidam philosophus dicit. Erubuit  
res salva est. Secundo est ornamentum  
preciosum quo decorat iuventus et mu-  
liebus sexus. Unde Ecclesiasticus. vij. Gratia  
verecundie et scilicet mulieris sensatez bo-  
ne super aurum. Tertio est oculus qui-  
dam mentis ostendens opus de quo dicitur  
verecundat esse examinandus an bo-  
num. et tunc erubescit est expellenda  
si malum tunc est dimittenda. secundum illud  
Matthaei. vij. Si oculus tuus nequam  
fuerit. totum corpus tuum tenebrosum  
erit. Quarto est privilegium humane  
conditionis in hac vita quo caret omnia  
animalia irrationalia. quia nullum eorum  
verecundat prope. quia turpe non per-  
cipit. vel propter in eorum actibus. Quinto  
gratiam a deo meretur. Unde Genesim. ix.  
Sem verecundus benedictus et Cham  
maledictus. Etiam Luc. j. ad ingressum  
angeli Maria verecunda et timida au-  
diuit. Ne timeas maria. invenisti gra-  
tiam apud dominum. Quo contra quibus

mala incurrunt in vercedi per oppositum  
que faciliter considerare potes. Un-  
de Hieronimus. Frons mulieris meretricis  
facta est tibi. noluisse erubescere.  
Item ibidem. vij. Confusione non sunt  
confusi et erubescere nescierunt. **T**er-  
tio notandum quod verecundia que etiam non est  
per se reperitur in multis. Primo in per-  
fectis et sensibus que ad habitum multum. et  
parum quo ad actum. quia non apprehendunt  
turpia vel possibilis sibi difficultatis etiam  
sibilia. secundum sunt sic dispositi ut si in eis  
esset aliquid turpe de hoc verecundarentur  
vel dicit philosophus. iij. eth. Secundo reperitur  
plus in mediocriter bonis. quia in eis  
est aliquid de amore boni. et tamen non  
sunt totaliter immunes a malo. Tertio  
plus rependum est de verecundia in  
feminas. Quarto plus in virginibus  
adultis. Quinto maxime in iuveni-  
bus utriusque sexus postquam venerint ad  
usum rationis. Verecundia autem caret que  
sunt in patria. Item usu rationis carentes  
in via. Etiam et sua caruerunt in  
paradiso. Et maliciosi qui nihil apprehendunt  
vel turpe. nec malum timeant  
Est preterea triplex verecundia. quidam  
naturalis usus rationis conveniens sicut  
alie passiones. Alia est materia merendi.  
vel ista que insurgit ratione infamie inno-  
centis. Tertia est meritoria et satisfactoria.  
vel ista quam habemus in peccato pec-  
cata. Unde Bernardus. Quantum displicet deo  
impudicia peccatoris. tantum placet  
deus erubescit penitentis. **Q**uo ad  
secundum principale notandum quod secundum Thome.  
ubi supra. mala verecundia est timor in-  
ordinatus de actu non vere sed apparenti.  
ex probabili seu turpi facto vel sciendo  
Pro cuius declaratione advertendum  
cum timor sit de essentia verecundie quan-  
tum ad propositum sufficit timor vel  
metus. quia secundum Thome. in. iij. dist. xxxix.  
est instantis vel futuri periculi causa  
mentis trepidatio. Et est duplex metus



quidam qui cadit in constantem virum.  
**A**ltus qui non cadit in constantem virum.  
**C**onstans enim proprie est virtuosus. et in  
constans viciosus. **M**eritus autem cadens  
in constantem virum est qui minus malum  
sustinendum cogit metu maioris mali.  
**H**ic timor cadit in constantem virum. **C**uius  
ratio est. quia secundum philosophum. i. ethi. constans vir  
tuosus est mensura omnium operum suorum.  
**S**icut enim quid fugiendum et quid facien-  
dum sit. **I**decirco eligit magis sustine-  
re minus malum quam maius malum incide-  
re ubi vnum fieri oportet. **E**t differt con-  
stans ab inconstanti dupliciter. **P**rimo ele-  
ctione quia eligit quod dicitur malum pene  
pati. puta privationem bonorum exterio-  
rum fame vel vite quam peccare. **D**e quo dicit  
**A**nselmus. li. **C**ur deus homo. quod pro infirmitate  
mundis salvandis scilicet corporaliter non esset  
committendum peccatum. **I**nconstans autem  
viciosus eligit potius subire maius malum.  
puta peccatum propter delectationem annexam  
quam vitare minus malum. puta perdere  
temporalia. **N**am minimum peccatum  
est minus malum quam maximum malum  
pene sit malum. **A**lia differentia est quan-  
tum ad estimationem periculi vel pene  
imminentis. quia constantis non cogit nisi  
forti et probabili estimatione. **I**nconstans  
autem pro levi estimatione et fugit quo-  
dammodo nemine persequente. **E**st autem qui-  
druplex metus qui cadit in constantem  
virum. **P**rimus est metus mortis ab  
eo qui intendit et potest occidere. **S**ecun-  
dus est gravis cruciatus corporis. puta  
verberatio. torquis. incarceration. et hu-  
iusmodi. **T**ertius est metus stupri qui  
bonis viris maior quam mortis esse debet.  
**I**tem si quis dedit aliquid ne stuprum  
patiat vir vel mulier. **Q**uartus serviti-  
utis metus. **E**t dicit **T**homas. **P**etrus. et **A**l-  
bericus. quod non differt vix hec predicta quatuor  
sunt in persona propria siue in persona libe-  
rorum siue uxoris. **I**tem si quis in adulterio  
vel furto vel flagitio alio deprehensus

dedit aliquid vel se obligavit. ad predi-  
cta quatuor pertinet. quia timuit mortem  
vel pericula vel vincula. **I**tem si depre-  
hensus dedit quod deprehensor vel permisit ne  
perderet. pertinet ad quatuor predicta. quia  
predictus per nominata potuit pati. **M**e-  
tus autem cadens in constantem virum est qui fit  
per minas verborum. ut nisi hoc fecerit non  
habebis gratiam meam. vel non diligam te  
et similia. **E**tiam secundum legistas timor infamie  
et vexationis non caderet in constantem vi-  
rum et sub quatuor predictis. quia talibus  
multis modis subveniri potest. **E**t nota  
quod metus cadit in unum qui non diceret  
cadere in alium. **N**on enim est verisimile re-  
gem timere debuisse militem pauperem. et mi-  
nor metus excusat in casu feminam quam vi-  
rum. **M**eritus igitur cadens in constantem virum  
facit quod promissa vel data tali metu nec  
coram deo nec coram ecclesia tenent. ut ma-  
trimonium tali metu contractum. et alia da-  
ta vel promissa. **N**on est. quia consensus in ta-  
libus non est liber mere sed coactus. ni-  
hil ergo dedit libere. imo merus cadens  
in constantem virum impetrat restitutionem  
in integrum. **S**ed queritur. **Q**uidam ille  
qui per metum cadentem in constantem virum co-  
pulsus aliquid promittit de temporalibus  
teneat illud postmodum adimplere. **R**e-  
spondet **Albericus**. in. **l**. **l**. **C**redo quod ubi est iu-  
diciu per quod inveniuntur potest defensio a iu-  
dicante etiam coactus debet solvere promissum.  
**E**cce petit et actio ex lege et ex ca-  
none. et iudex debet eum restituere in integrum.  
**S**i autem defectus sit iudiciu. puto quod non  
debet solvere sed aliquam leuem pro parte caute-  
la facere penitentiam de promisso. precipue  
si fides vel iuramentum non intervenit.  
**S**i autem iuramentum intervenit. dicunt mul-  
ti et etiam mihi satis probabile videtur esse  
solvendum. **S**i autem non soluit et iuramen-  
tum violavit. et postea venit ad penitenti-  
am videtur mihi non esse cogendus ad  
solutionem. sed tantum ad fractu iu-  
ramenti emendationem. hec **Albericus**.



# Preceptum I Cap. XXI

**R** Dubitatur an timor in genere de timore loquendo excuset a peccato. **R**ñ. **S**m Tho. scda. ii. q. cxxij. arti. iij. Timor instantu habet rationem peccati in quantum est contra ordinem recte rationis. que est regula humanorum actuum. Recta autem ratio iudicat quedam mala magis esse alijs fugienda. et ideo quicumque ut refugiat mala que sunt rationem magis sunt fugienda non refugiat mala que sunt minus fugienda. non est peccatum. Sicut magis est fugienda mors corporalis quam amissio regni. Unde si quis propter timorem mortis latronibus permitteret aut daret excusaretur a peccato quod incurreret si sine causa legitima pretermittis bonis hominibus quibus magis esset dandum peccatoribus largire. Si autem aliquis per timorem fugiens mala que sunt rationem sunt magis fugienda. non potest a peccato totaliter excusari. quia talis timor inordinatus esset. **S**unt autem timenda magis mala anime quam corporis. et mala corporis quam exteriorum rerum. Et ideo si quis incurrat mala anime. id est. peccata fugiens mala corporis puta flagella vel mortem. aut mala exteriorum. puta damnum pecunie. aut si sustineat mala corporis vivit damnum pecunie. non excusatur totaliter a peccato. diminuitur tamen aliquod eius peccatum. quia minus voluntarium est quod ex timore agitur. Imponitur enim homini quedam necessitas aliquid facere propter imminente timore ut faciat voluntarium mixtum secundum philosophum. **S**ed quoniam est timor peccati mortalis. **R**ñ. ar. iij. Timor est peccatum secundum quod est inordinatus prout se refugit quod quod secundum rationem non est fugiendum. hec autem inordinatio timoris quandoque quidem consistit in solo appetitu sensitivo non veniente ex consensu rationalis appetitus. et sic non est peccatum mortale sed veniale solum. Quandoque vero huius-

modi inordinatio timoris pretingit versus ad appetitum rationales qui dicit voluntas. que voluntas ex libero arbitrio refugit aliquid non secundum rationem. Et talis inordinatio timoris quoniam quod peccatum veniale quandoque mortale. Si enim quis propter timorem quo refugit quis periculum mortis. vel quocumque aliud temporale malum sic dispositus est ut faciat aliquid prohibitum. vel permittit aliquid quod est preceptum in lege divina. talis timor est peccatum mortale. alioquin erit peccatum veniale. **P**ñ Apo. xxi. Timidus incredulus et execratus pars erit in stagno ignis et sulphuris. quod est mors secunda hec de Tho. Quicquid igitur de timore dictum est illud ad verecundiam applicandum est. **A**d sciendum quoniam verecundia sit peccatum veniale vel mortale. **N**otandum secundum Tho. scda. ii. q. xix. arti. ij. et. iij. quod timor mundanus est quo quis inordinate timet amittere bona exteriora. Humanus quoque quis timet propter personam. et pertinet ad unum timorem in re quod quis a deo recedit propter amorem creature et corporis detrimentum. Etiam timere talium perditionem interdum est naturale. interdum vitium. Naturale enim est quod refugit proprii corporis detrimentum. vel etiam damnum temporalem rerum. Sed quod homo propter ista recedit a iusticia est contra rationem naturalem. **P**ñ phs. iij. ethic. dicit quod quedam sunt peccatorum opera ad que nullo timore deus quis cogit. quia peius est homini peccata committere quam penas quas cumque pati. Dicitur in diffinitione de actu non vere se apparenter exprobrabile. **U**bi nota quod duplices sunt actus. quidam vere exprobrabiles ut in principio capituli pariter Alii non vere exprobrabiles sed apud filios huius seculi. De quibus dicit Job. xij. Deridet iusti simplicitas. Super quo Grego. li. x. moral. sic dicit. Animus quisque pro viri iusti nonnunquam operi recto constanter innotescit. et tamen humanis



irrisionib<sup>9</sup> vrget. **M**iranda agit ob-  
probria recipit. qz ab bni<sup>9</sup> mudi sapi-  
entib<sup>9</sup> puritatis vrus fatuitas credit.  
**Q**uid nāqz mudo stulti<sup>9</sup> videt qz mē-  
tem vrbis oñdere. nihil callida machi-  
natiōe simulare. nullas iniurijs cōru-  
meltas reddere. p maledicētib<sup>9</sup> ozare  
paupratē q̄rere. possessa relinq̄re. rapi-  
enti nō resistere. pcutiēti vnā maxillā  
alterā p̄bere: s̄ qd̄ abominat̄ egyptij .  
israelite deo offerūt. **S**ubdit. **V**apas  
cōtēpta apud cogitātes diuitū. id ē.  
supboz parata ad tempus statū.

**D**ixit notādū qz malāverecūdiā mul-  
ti hnt fm qz multipliciter aliq̄ peccāt.  
vt in septē pctis capitalib<sup>9</sup>. **P**rio qdā  
verecundant̄ humiles eē. aut in veste  
cōtra exemplū **J**ohānis baptiste. ve-  
stiti zona pellicea **M**attb. iij. **A**ut nō  
querēdo necessaria dubia. p̄ra xp̄i ex-  
emplū qui i medio doctoz q̄sūt **L**u-  
ce. ij. **A**ut verecūdantes qn̄ nō sciunt  
rūdere ad qdā inutilia. **S**icut **R**ome-  
rus vt refert **P**ollicratu. q̄ p̄lenma  
pediculoz soluere nequies p̄ tristitia  
mortu<sup>9</sup> ē. **A**ut sacramēto reuerētiā  
nō faciētes. cōtra exēplū militū q̄ p̄cio  
se indur<sup>9</sup> equū descēdit in luto genua  
flectēdo ad eucharistiā fm suā cōsue-  
tudinē. vt **C**esarius refert in suo dialo-  
go. **S**cdo sunt alij verecūdantes pau-  
peratē. que ē in instrumentū hūilitatis  
lima peccatoz. z xp̄i ornatus. **A**lij ce-  
lant genealogiā pauperū. **Q**uo p̄tra  
dicitur de **G**uilhel. ep̄o parisiē. qui  
scobam cū qua pater suus pistoz for-  
nacem purgare solebat in camera sua  
semp̄ habebat. vt videret se de pauper-  
tate elenari. **E**t **E**sa. xlviij. **E**cce exco-  
pi te s̄ nō quasi argentū. elegi te in ca-  
mino paupertatis. p̄pter me facias vt  
non blasphemet. gloriā meā alteri  
non dabo. **T**ertio alij verentur detra-  
ctiones castitatis. cōtrahūt. cōtra ex-  
empla virginū q̄ etiā sanguinē effun-

dere non erubescerant. **V**n̄ **S**apie. llij.  
**M**ultigena aut̄ impiozū multitudo  
nō erit vtilis. z adulterine plantatiōes  
nō dabūt radices altas. nec stabile fir-  
mamentū collocabūt. z si in ramis in  
tpe germinauerint infirmiter posita a  
veto p̄mouebunt z a nimietate vento-  
rum eradicabunt. **Q**uarto alij parten-  
tā recnsantes verecūdant̄ iraz sopire.  
cōtra xp̄i verbū. **I**n patientiā via possi-  
debitis alas vras **L**uc. xxj. **Q**uinto alij  
verent̄ ignoscere in se peccātib<sup>9</sup>. cōtra  
exemplū xp̄i. qui toties p̄sertim die  
crucifixionis offensus oia cōdonauit  
**S**exto alij abstinentiā verentur p̄pter  
obloquētes. cōtra exemplū **H**onora-  
ti p̄mo dialogoz **G**regz. vbi dicit. qz  
in putulo carnes comedere nolēs mi-  
raculose piscē obtinuit. **S**eptimo alij  
ex inertiaz pusillanimitate timēt mo-  
rituris mortē a iniuriare. cōtra exem-  
plū **E**lase dicentis **E**zechie. **D**ispone  
domū tue. qz moueris tu z nō vines.  
**E**sa. xxxvij. **A**lij verecūdant̄ infirmis  
obsequi xp̄m fugiētes. **A**lij verecūda-  
tur corrigere vicia filioz. ancillaz z fa-  
mille. quos oēs valde terrere deberet  
formida hec xp̄i sentētia **L**uc. ix. **Q**ui  
me erubuerit z meos sermones. hūc  
filii<sup>9</sup> hoīs erubescet cū venerit in maie-  
state sua zc. **Q**uo ad tertiu p̄ncipa-  
le notādū. qz ad expellendā verecūdiā  
valēt septē. **P**rio p̄siderare xp̄i maxi-  
mā dehonozationē in sua morte. **N**az  
ad festū pasce de oi terra quasi aliqui  
hierusalē venerāt. xp̄s famosissim<sup>9</sup> in  
verbo facto z v̄tute fuerat. crux carpis-  
sima fuit pena. z inuoluit in medio la-  
tronū educz mortē nud<sup>9</sup> oīno exui. q̄  
oia aliāz aliā verecūdiā maximā incu-  
tere potuerit. **E**t tñ ad **H**ebre. xij. **P**ro  
posito sibi gaudio sustinuit crucē p̄su-  
p̄tōe p̄cepta. **Q**uare vt ibidē dicit. **E**x-  
imus extra castra impopertuz eius  
portatus. **S**ecūdo videmus exēpla



# Preceptum I

# Cap. XXII

sanctorum qui verendam postponentes.  
virtutibus insudarunt. Nam Heb. xj.  
Fide Moyses grandis factus negavit  
se esse filium filie Pharaonis. voluit enim  
magis affligi cum populo dei quam tempo-  
ralis patri habere locum. Susanna  
magis voluit mori turpiter quam puri-  
tatem maritali perdere. Daniele. xij.  
Ite Act. v. Habebat apostoli gaudentes a con-  
spectu concilii quam digni habitum sunt con-  
tumeliam pro nomine Iesu patris. Tertio  
ponderandum est quod malum et stultum sit di-  
mittere opera bona ex verenda. Nam  
tales faciunt sicut viri qui propter larratum ca-  
niscum castrum non defenderet. sicut  
equus qui truncum ymbrosium formi-  
daret. Et sicut videntes recti et sani irri-  
sionem cecorum curuorum et leprosum et iudi-  
cia eorum falsa curare non debent. pro nihilo  
enim irrisiones curare sunt talium.  
Quo pro Iust. xxvj. dicit. Terribit  
eos sonitus folii volantis. Quarto valde  
considerare erubescens quam in sum-  
ro sustinebant bona facere erubescen-  
tes Iac. ix. Qui me erubuerit meos  
sermones. Quinto sexto et septimo  
valet considerare tres radices verenda-  
die male illas extirpare. Prima ra-  
dis est amor placendi mundo. Secunda.  
Desines timere si sperare desieris. Idem  
Rodericus felix es si non turba deridet  
te. Matth. v. Beati estis cum maledixe-  
runt vobis homines. Secunda. elogatio dei  
ab anima quod si pater esset multum diceret quod  
illud peccatum. Si ambulavero in medio vni-  
versae mortis. non timebo mala. quam tu  
mecum es domine. aliter timeret. Figu-  
ra huius est in Petro qui christum sequens  
a longe ter negavit ex timore et verenda-  
dia. Tertia causa est aviditas honoris  
transitorij quam cum a falsis attribuit facillime  
perdit et apud neminem universaliter  
honor habet. Si inquit apostolus homini-  
bus placerem Christi servus non es-  
sem Galat. j.

## Capitulum. xxij.

Quia igitur superbie vicium causas  
obedientiam et preceptorum trans-  
gressionem atque contemptum. Id-  
circo decimo septimo tria principaliter  
de huiusmodi puniuntur. Primo  
quibus ex precepto sit obediendum. Se-  
cundo quod sit contemptus. et quod mortale  
peccatum. Tertio de inobedientia. quando  
sit mortale peccatum. Quartum ad primum  
dubitat. An subditus teneat prelatum  
suis in omnibus obedire. R. dicit Thom.  
secunda. ij. q. c. l. ij. ar. v. Obediens mones  
ad imperium precipietis quodam necessi-  
tate iusticie. potest autem contingere ex duo-  
bus quod subditus non teneatur superiorum  
suo in omnibus obedire. Uno modo  
propter preceptum maioris. ut dicitur  
Rom. xij. super illud. Qui potestati resis-  
tit dei ordinationi resistit. Qui resistit  
ipsi sibi damnationem acquirit. Vbi glo.  
Aug. Si quid iussit imperator. nunc  
quid faciendum est si pro consulere iube-  
at. Rursum si quid ipse consulere iube-  
at et aliud imperator. nunquam dubitat  
illo contempto isti est servandum. Ergo  
si aliud imperator aliud deus iubeat. Il-  
lo contempto obtemperandum est deo.  
Ray. addit. si tamen dubitat subditus  
vtrum id quod precipit sit pro deum vel non  
debet obedire. nisi est tale quod in quo  
nullo modo est excusabilis ignorantia.  
puta contra articulum fidei. precepta  
vel prohibitiones vel generale statu-  
tum ecclesie. Nihil bonum sine quo potest  
esse salus debet dimittere interdum.  
propter bonum obedire. Alio modo  
dicit Tho. Non teneat in sermo suo  
superiorum obedire. si et aliquid precipiat in  
quo ei non subdit. Dicit enim Seneca. l. ij.  
libro de beneficiis. Errat si quis estimat  
servitute in totum hominem descendere. pro  
eius melior excepta est. corpora obnoxia  
sunt et ascripta dominis. mens quod est sui iuris  
Et ideo in his que pertinent ad interiores